

Saksbehandler: Per Velde

Kommunedirektør/rådmann: Vibeke Vikse Johnsen

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
113/21	Formannskapet	22.11.2021
139/21	Kommunestyret	13.12.2021

Veikart for Haugalandet 2021-2025 - Regional strategi for næringsutvikling

Rådmannens forslag til vedtak:

1. Karmøy kommunestyre vedtar «Veikart for Haugalandet 2021-2025», med strategiske mulighetsområder og strategiske tiltaksområder, slik planen foreligger nå
2. Karmøy kommune vil bidra til å nå målene i «Veikartet» ved å:
 - a. Innarbeide «Veikartet» i kommunens relevante planer og i tilhørende handlingsprogrammer
 - b. Bidra til økt næringsattraktivitet lokalt og regionalt gjennom lokalt næringsarbeid
 - c. Bidra til økt bostedsattraktivitet lokalt og regionalt gjennom tiltak i egen kommune
3. Rådmannen vil legge fram ny sak for kommunestyret når «Veikart for Haugalandet 2021-2025» er endelig ferdigstilt innen sommeren 2022.

Formannskapet 22.11.2021:

Behandling:

Innstillingen enstemmig vedtatt.

FSK- 113/21 Vedtak:

1. Karmøy kommunestyre vedtar «Veikart for Haugalandet 2021-2025», med strategiske mulighetsområder og strategiske tiltaksområder, slik planen foreligger nå
2. Karmøy kommune vil bidra til å nå målene i «Veikartet» ved å:
 - a. Innarbeide «Veikartet» i kommunens relevante planer og i tilhørende handlingsprogrammer
 - b. Bidra til økt næringsattraktivitet lokalt og regionalt gjennom lokalt

næringsarbeid

- c. Bidra til økt bostedsattraktivitet lokalt og regionalt gjennom tiltak i egen kommune
3. Rådmannen vil legge fram ny sak for kommunestyret når «Veikart for Haugalandet 2021-2025» er endelig ferdigstilt innen sommeren 2022.

Kommunestyret 13.12.2021:

Behandling:

Innstillingen enstemmig vedtatt.

KST- 139/21 Vedtak:

1. Karmøy kommunestyre vedtar «Veikart for Haugalandet 2021-2025», med strategiske mulighetsområder og strategiske tiltaksområder, slik planen foreligger nå
2. Karmøy kommune vil bidra til å nå målene i «Veikartet» ved å:
 - a. Innarbeide «Veikartet» i kommunens relevante planer og i tilhørende handlingsprogrammer
 - b. Bidra til økt næringsattraktivitet lokalt og regionalt gjennom lokalt næringsarbeid
 - c. Bidra til økt bostedsattraktivitet lokalt og regionalt gjennom tiltak i egen kommune
3. Rådmannen vil legge fram ny sak for kommunestyret når «Veikart for Haugalandet 2021-2025» er endelig ferdigstilt innen sommeren 2022.

Saksutredning

Sammendrag

«Veikart for Haugalandet 2021-2025», er en regional strategi for næringsutvikling. Med utgangspunkt i regionens fortrinn viser «Veikartet» hvilke næringer hvor det forventes størst verdi- og jobbskaping framtidig. Det er vekst i disse næringene som kan gi regionen økonomisk bærekraft til å gi flest mulig i et anstendig arbeid og skatteinngang til kommunene til å utvikle velferdstilbudet.

«Veikartet» viser hvilke næringer som kommunene bør tilrettelegge for, og hensynta i sine respektive samfunnsplaner, arealplaner, handlingsprogrammer og investeringer. Dette gjelder ikke bare i forhold til strategisk riktige innkjøp og anbudsprosesser tilrettelagt for lokale leverandører, men i aller høyeste grad eierstyringen av den betydelige kapitalen som kommunene har investert i felles regionale selskaper som Haugaland Kraft AS, Karmsund Havn IKS, Holding Haugaland Næringspark AS, Marin Energi Testsenter AS, Destinasjon Haugesund & Haugalandet AS, Karmøy Næringsfond AS, med flere. God eierstyring av disse selskapene, og deres investeringsplaner gir betydelige ringvirkninger for verdi- og jobbskapingen i regionen.

«Veikartet» er fortsatt under arbeid, men gir allerede i sin nåværende form en klar retning for kommunenes planarbeid, aktiviteter og investeringer. Det endelige «veikartet» forventes å bli ferdigstilt før sommeren 2022. «Veikartet» er initiert av «Regionrådet». Haugaland Vekst IKS har

prosjektledelsen og vil få et koordinerende ansvar for interkommunale tiltak. Med unntak av dette «sammendraget» og «rådmannens konklusjon» er saksframlegget tilnærmet likelydende for alle kommunene, og ført i pennen av Haugaland Vekst IKS. Det foretatt noen mindre oppdateringer som følge av ferske analysetall for Telemarksforskning.

Bakgrunn for saken (H-vekst)

«Veikart for Haugalandet 2021-2025», er en regional strategi for næringsutvikling. «Veikartet» skal vise retning på det regionale offentlige næringsarbeidet og si noe om hva regionen prioriterer å jobbe med de neste årene for å øke attraktiviteten og nå målene om «økt bærekraftig verdiskaping», «vekst i antall arbeidsplasser», og «økt nærings- og bostedsattraktivitet».

Regionrådet for Haugalandet behandlet «Veikartet» i møtet den 18. juni og gjorde følgende vedtak:

«Regionrådet for Haugalandet godkjenner forslag til «Veikart for Haugalandet 2021-2025» for oversendelse til politisk behandling og vedtak i eierkommunene i Haugaland Vekst og Rogaland fylkeskommune».

Forslaget til «Veikart», som ligger vedlagt, er en rullering av «Utviklingsplanen for Haugesundregionen 2017-2020». Arbeidet er koordinert av Haugaland Vekst (HV). «Veikartet» har blitt til i tett samarbeid med de næringsansvarlige i de ti eierkommunene (Haugesund, Karmøy, Tysvær, Bokn, Utsira, Vindafjord, Etne, Sveio, Suldal og Sauda), og «Regionrådet for Haugalandet» (bestående av ordførerne og kommunedirektørene).

Programmet på «Agendakonferansen 2021» i januar tok utgangspunkt i «Veikartet». Ellers har pandemien det siste året satt begrensninger for fysiske arrangementer underveis i arbeidet, noe som er erstattet med digitale møter med utvalgte næringer og offentlige aktører og spørreundersøkelse til bedrifter i regionen.

Forankring og eierskap til «Veikartet» med tilhørende strategisk tiltaksplan, må sikres gjennom vedtak i hver enkelt kommune og Rogaland fylkeskommune. Det er viktig at «Veikartet» samvirker med kommunale og fylkeskommunale planer. Det er derfor av vesentlig betydning at «Veikartet» tas med som grunnlag når relevante planer rulleres i eierkommunene. Kommunene må ha spesielt fokus når det gjelder å arbeide for økt bostedsattraktivitet.

Regionrådet for Haugalandet er ansvarlig for gjennomføring av «Veikartet», mens Haugaland Vekst har ansvar for den praktiske koordineringen og oppfølgingen på vegne av regionen, i samarbeid med kommunene og andre sentrale aktører fra næringsliv, akademia, fylkeskommuner, mfl. I det videre arbeidet vil det også være viktig å ha en avklaring av forventninger, roller, ressurser og arbeidsfordeling.

Med utgangspunkt i analyser er det i «Veikartet» valgt å fokusere på noen utvalgte strategiske mulighetsområder og strategiske tiltaksområder. De strategiske tiltaksområdene er valgt ut ifra at det er områder det offentlige kan påvirke. Det betyr ikke at alle andre næringer er glemt. De øvrige næringene vil nyte godt av arbeidet som legges ned for økt nærings- og bostedsattraktivitet i regionen.

Valgte strategiske mulighetsområder:

1. Grønn energi og industri
2. Havnæringene
3. Havbruk og landbruk
4. Reiseliv og opplevelse

Valgte strategiske tiltaksområder:

- Infrastruktur og areal
- Kompetanse
- Nyskaping og internasjonalisering
- Næringsaktiv offentlig sektor
- Samhandling og profilering

Nærings- og bostedsattraktivitet

Det er to måter et «sted» kan skape ekstra vekst på. For det første må stedet skape «bostedsattraktivitet» ved å utvikle kvaliteter som øker innflytting og reduserer utflytting. For det andre må stedet skape «næringsattraktivitet» som fører «investeringslyst» og vekst i antall arbeidsplasser. «Næringsattraktivitet» og «bostedsattraktivitet» er gjensidig avhengige av hverandre. Arbeidsplasser får folk til å flytte til kommunen, mens trivsel og gode tjenester får folk til å bli boende. Forutsetning for å lykkes, er at en greier å mobilisere alle krefter i et tillitsfullt samarbeid om felles mål.

Lokal og regional vekst- og attraksjonskraft avgjøres både av forhold en kan påvirke, og forhold en ikke kan påvirke. Det er viktig å skille mellom disse. Ytre drivkrefter som konjunkturer, innvandring og strukturendringer i næringslivet, kan ikke påvirkes lokalt. I et felle bo- og arbeidsmarked må disse driverne identifisere og regionen må bli enige om de tiltak som kan gjøres lokalt for å øke attraktiviteten.

Næringsattraktivitet

Næringsattraktiviteten påvirkes av to strukturelle forhold; befolkningsveksten og bransjestruktur. Befolkningsvekst gir vekstimpulser til bedrifter som har et lokalt marked og bidrar dermed også til arbeidsplassvekst. Næringsattraktiviteten på Haugalandet var positiv fra 2003 til 2012. Deretter har utviklingen vært negativ med unntak av årene 2015 og 2017. Det er viktig å være oppmerksom på at det er til dels store variasjoner mellom kommunene i regionen. Karmøysamfunnet har hatt en flat utvikling på dette parameteret de siste årene.

Bransjestrukturen har betydning for hvor robust regionen er i forhold til konjunktursvingninger og omstillingsevne til nye næringer. Etter 2015 har bransjestrukturen vært ugunstig da den har vært dominert av næringer med lav vekst.

På grunn av bransjestrukturen har veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet blitt redusert med 1105 de siste ti årene. Dette skyldes hovedsakelig at det er mange arbeidsplasser knyttet til produksjon av oljeplattformer. Haugalandet har ni ganger så stor andel av arbeidsplassene i denne bransjen som landet som helhet. Bransjestrukturen ellers på Haugalandet har også en stor andel av arbeidsplassene i basisnæringer som er de mest konkurranseintensive bransjene. Eksempler på andre som har hatt nedgang i antall arbeidsplasser er prosess, el-produksjon, øvrig verkstedindustri, og landbruk. Videre spår Telemarksforskning at bransjer som for eksempel Tele og IKT vil få sterk vekst. Innen Olje og gass regner de med en nedgang på 2 % per år. Med tanke på eldreboelgen som kommer tror Telemarksforskning at private helsetjenester vil øke med 1,7 % per år.

Bostedsattraktivitet

Bostedsattraktiviteten har stor betydning for om befolkningen øker eller minker på et sted. Norge har opplevd avtakende vekst generelt. Haugalandet hadde en svak tilflytting fra 2010 til 2012, og deretter regionen opplevd en fraflytting fram til de tre siste årene. I 2018 snudde trenden og regionen opplever nå en positiv trend som i 2021 har resultert i en svakt positiv befolkningsøkning. Flyttetallene er likevel overraskende dårlige og det skyldes dels svak arbeidsplassvekst og dels lav bostedsattraktivitet. Utfordringen er særlig i aldersgruppen 20-40 år.

At bostedsattraktiviteten i regionen trekker nedover, påvirker også næringsattraktiviteten negativt. Tiltak for å snu dette er nødvendig. Vi trenger flere innbyggere mellom 20 og 40 år. Dette er en målgruppe som det bør arbeides målrettet mot over tid. Dette målgruppen er kanskje den aller viktigste for utvikling av regionen.

Arbeidsplassutvikling

Haugalandet har hatt svakere arbeidsplassvekst enn resten av landet, både i offentlig sektor og i næringslivet. Arbeidsplassveksten i næringslivet har vært flat den siste tiårsperioden, og svakere enn forventet de siste årene. Haugalandet har dermed ikke vært tilstrekkelig attraktiv for næringslivet.

Generelt sett bør man se på tiltak som stimulerer til vekst i arbeidsplasser i privat sektor. Spesifikt bør det tilrettelegges for eksportrettede «vekstnæringer» som bygger på de nærings- og kompetansefortrinnene som regionens næringsliv har.

Statlige arbeidsplasser

Offentlige arbeidsplasser har økt i hele siste tiårsperiode, men Haugalandet har hatt svakere vekst enn resten av landet. Det skyldes i hovedsak mindre andel statlige arbeidsplasser. Statlige arbeidsplasser er viktig for en region som Haugalandet. Både for å demme opp under et konjunkturutsatt arbeidsliv, for å kunne tilby flere kompetansearbeidsplasser og for å styrke distriktene med et mer allsidig næringsliv. Statlige arbeidsplasser komplementerer også det lokale arbeidsmarkedet, og gjør det mer attraktivt å bo. Det bør derfor arbeides langsiktig, strategisk og koordinert for å få en høyere andel statlige arbeidsplasser til regionen. Kommunene på Haugalandet må jobbe for å finne enighet i lokaliseringsspørsmål, slik at vi ikke mister mulige arbeidsplasser til andre regioner.

Verdiskaping

Den totale verdiskapingen i Haugalandetsregionen var på 44,4 mrd kroner i 2019. Et resultat som er høyere enn rekordåret 2018. Fra 2015 har den totale verdiskapingen i privat sektor økt med 31 %. Ser vi på verdiskapingen uten olje- og gass fra 2015-2019 har den økt med 22 %.

Verdiskapingen i de fem største selskapene i regionen utgjør nær en femtedel av hele verdiskapingen i næringslivet. Ser vi på hvordan verdiskapingen fordeler seg på de ulike næringene, er den maritime næringen klart størst per 2019. Det er også den næringen som har hatt høyest vekst i verdiskaping i perioden 2015-2019.

Lokal tjenesteyting er den andre største næringen målt i verdiskaping på Haugalandet. Olje- og gass, som er den tredje største næringen, var nesten like stor som maritim næring i 2010, men i 2015 falt verdiskapingen dramatisk. Aktiviteten falt ikke så mye, det var spesielt lønnsomheten i de store selskapene som stupte. Så økte verdiskapingen betydelig fra 2015-2019.

IT, tele og media er en næring som er interessant å følge med på. Næringen har hatt en formidabel vekst, hvor verdiskapingen er blitt tredoblet fra 2015-2019. Andre næringer som har hatt betydelig vekst i verdiskaping fra 2015 er fornybar, sjømat, kunnskapstjenester og helse. Reiseliv og handel har hatt en moderat vekst, men er svært viktige for sysselsettingen i regionen.

Scenarier for Haugalandet

Telemarksforskning har i sin analyse skissert tre fremtids-scenarier for utviklingen på Haugalandet innen 2040. Attraktivitet for næring og bosetting vil være avgjørende for hvordan folketallet utvikler seg, og hvilken arbeidsplassvekst vi får fremover.

Attraktivitet: scenario 2040	Bosted	Næring	Befolkning	Arbeidsplasser
Scenario 1: Høy	+0,27	+0,89	137 607	45 000

	%	%		
Scenario 2: Nøytralt	0	0	124 739	36 393
Scenario 3: Lav	-0,19 %	-0,72 %	118 556	31 894
Dagens situasjon (2019)	-0,3 %	-0,6 %	118 647	37 596
Utvikling (2010-2019)	-1,4 %	+0,1 %		

Haugalandet har per i dag en befolkning på 118 647. Antall arbeidsplasser i 2019 var 37 596 i privat sektor. Målet for det regionale næringsutviklingsarbeidet er å tilrettelegge for at regionen oppnår Scenario 1, høy attraktivitet med en befolkning på 137 607 og 45 000 arbeidsplasser. Det vil si at regionen må skape 7404 nye arbeidsplasser innen 2040. Ifølge Telemarksforskning er dette et realistisk mål, da andre steder har oppnådd slike resultater tidligere. Med utgangspunkt i disse scenariene er regionen nødt til å oppnå høyere attraktivitet for å unngå at vi får en nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Høyeste scenario er utgangspunktet for målsettingene i «Veikartet».

Generell vurdering (H-vekst)

Haugalandet er en region med relativt høy verdiskaping og lange tradisjoner for samarbeid og handel med resten av verden. Og verdens utfordringer er våre utfordringer. En av de mest presserende er klimautfordringene og hvordan vi skal redusere våre utslipp. Det vil kreve klare prioriteringer og tiltak på alle nivå for å nå de klimamålene vi har forpliktet oss til. Det vil også legge premisser for vekst og utviklingen fremover. Næringer som tilpasser seg disse gjennom grønn omstilling vil ha prioritet i det lange løp og her ligger det store muligheter for vår region. Reduksjon av inntekter fra tradisjonell olje- og gassvirksomhet vil gi kutt i velferdsnivået i Norge hvis vi ikke greier å skape nye bærekraftige sektorer basert på lønnsomme virksomheter. Skal Haugalandet som region ta en ledende posisjon i denne omstillingen, må vi gripe mulighetene våre fortrinn gir oss.

Oppsummert kan vi si at det som kjennetegner næringslivet på Haugalandet, er at det er havnæringsbasert. Maritim, olje- og gass og sjømat utgjør nesten halvparten av verdiskapingen. Næringslivet er også veldig konsentrert, da det er noen store lokomotivselskaper som drar lasset. I tillegg er næringslivet fleksibelt og omstillingsdyktig. Olje- og gassavhengigheten har falt de siste årene og nye næringer, bedrifter og konsepter vokser frem, særlig knyttet til havteknologi og fornybar energi.

Forskning viser at det er mer sannsynlig at en region kan utvikle konkurranseevne i næringer som er i slekt med eksisterende spesialiseringer. Et eksempel er industrikompetansen og -kulturen vi har i regionen. Et annet er spesialiseringen vi har innen olje- og gass, samt maritim. Vi vet at olje- og gassnæringen ikke vil vare evig. Som nasjon og region har vi i denne næringen vår spisskompetanse, dette gjør oss også noe sårbare. For å redusere denne må vi bygge opp og overføre kompetansen til nye næringer. Noe som krever stor grad av samhandling mellom kompetanseaktørene. Flytende havvind er en slik næring, hvor så mye som over 40 % av kompetansen fra olje og gass er overførbart. Til slutt er det viktig å være oppmerksom på at alt kan ikke planlegges. Det må derfor også være rom for ad-hoc mobilisering dersom omstendighetene tilsier det, eksempler er hurtig mobilisering i forbindelse med større etableringer, infrastruktur, flytting av statlige arbeidsplasser, mm. Systemer for «Fast-track» må etableres.

Rådmannens konklusjon

«Veikartet» er fortsatt under utvikling. Haugaland Vekst vil fortsette arbeidet utover i 2022. «Veikartet» viser likevel en overordnet strategi for verdiskaping og jobbskaping som kommunen og regionen er avhengig av for å opprettholde det kommunale tjenestetilbudet. Det er avgjørende for utvikling av kommunen og regionen om å minst oppnå samme vekst som resten av landet, og særlig storbyregionene i Stavanger og Bergen.

Karmøy kommune har tatt viktige deler av utfordringsbildet og ambisjonene som «Veikartet» peker på, inn i arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel. Særlig det som bygger på FNs bærekraftmål nr. 8, om Anstendig arbeid og økonomisk vekst, men også om FNs bærekraftmål om likestilling mellom kjønnene, livet i havet, med flere.

Strategien i «Veikartet» har pekt ut tre vekstnæringer som samsvarer med de vekstnæringene som Innovasjon Norge vurderer vil bli de næringene som Norge skal «leve av» i framtiden. Disse næringene vil gi høy verdiskaping pr sysselsatt og trekke med seg verdiskapingen i de øvrige næringene. Samlet forventes dette å gi økt skatteinngang og bidra til å hente inn forspranget resten av landet har i forhold til «velferdsindikatoren» som viser verdiskapning pr innbygger.

Den fjerde næringen som «Veikartet» peker på er «Reiseliv og turisme». Dette er også en næring som Innovasjon Norge vurderer vil bli en næring Norge skal «leve av» i framtiden. Denne næringen har lav verdiskapning pr sysselsatt, men har høy arbeidsplassintensitet. Det vil si at næringen sysselsetter mange mennesker. Næringen utmerker seg ved å sysselsette kvinner, personer med lavere utdanning, ungdom og flerspråklige. I forhold til de kjennetegn som gjelder for arbeidsstyrken i Karmøysamfunnet vil vekst i arbeidsplasser innen reiseliv være svært gunstig. Arbeidsplassvekst i denne næringen kan bidra til at Karmøysamfunnet nærmer seg samme sysselsetningsandel som resten av landet både totalt, men kanskje særlig for kvinner.

Implementering av «Veikartet» inn i kommuneplanens samfunnsdel er under arbeid. Det mest krevende blir likevel å implementere «Veikartet» inn i kommunens øvrige planer og handlingsprogram. Dette er et tverrorganisatorisk arbeid. Det området som «Veikartet» får mest betydning for vil være eierstyring av de store infrastrukturselskapene som kommunen har eierskap i. Dette er et område som administrasjonen vil arbeide videre med framover. Det vil fremmes en ny sak for kommunestyret når «Veikartet» blir ferdigstilt i 2022.

Vedlegg:

Vedlegg 1: Forslag til «Veikart for Haugalandet 2021-2025», pr. juni 2021

Vedlegg 2: Bakgrunnsnotat for «Veikartet»

Vedlegg:

Forslag til Veikart for Haugalandet 2021-2025 per juni 2021

Veikart for Haugalandet bakgrunnsdokument per juni 2021